

Φιορέλλας. Ο άντρας της Φιορέλλας συγκινείται στα λόγια του πεθερού του. Δεν είναι μόνος αυτός που πονεί. Για την ίδια αιτία μαρτύρησε κ' ένας άλλος, που τώρα του μιλεί με τόση γαλήνη. Έτσι αποφασίζει και πνίγει το σκάνταλο, κ' η Φιορέλλα γίνεται πάλι της ζωής του ή συντρόφισσα.

Το έργο ζουγραφίζει με στέρεα χρώματα τη σύγχρονη κοινωνία μας. Οι τύποι που μας παρουσιάζει ο συγγραφέας, όσο κι αν είναι στορισμένοι με χοντρές γραμμές, ζούνε φυσικά πάνω στη σκηνή και κοινοούνται έσωτερικά. Δεν είναι τα συνηθισμένα νευρώσαστα της δημοσιογραφικής θεατρογραφίας μας. Όμως, μπορεί να παρατηρήσει κανείς, πως ο μύθος του έργου έχει κάμποσα χάσματα και τεχνικά λάθια. Η έιρωνία του άντρου της Φιορέλλας και το βασάνισμά της σε τυραννικές έρωταπόκρισεις γιομίζουν κουραστικά μια σκηνή δλάκαιρη, δίχως αίτια δραματική. Την άλληγορία του κάτι που έχασε ή Φιορέλλα, αίτια λύπης για τη Χρηστίνα, και που της το ξαναδίνει ο άντρας της, τη βρίσκουμε ανάβαθη και άφύσικη και κακοεαλμένη μιμητικά. Η άφορμή και το ξετύλιγμα της άγάπης της Φιορέλλας προς τον υπάλληλο του άντρου της μένει μυστήριο για το θεατή, ενώ θά μας έδινε κάμποσο ύλικό για το ψυχολογικό της ζύγιασμα. Ο ίδιος ο έρωμένος της τίποτα δε μας δείχνει, και μπορούμε να πούμε, πως ο τύπος αυτός είναι παραμελημένος από το συγγραφέα, ενώ ίσια ίσια έπρεπε να του δώσει ζουγράφισμα από τα πιό δυνατά, που θά τον έβοηθούσε στο τεχνικώτερο ξετύλιγμα του έργου. Γιατί ή άλήθεια της ζωής δε φτάνει να δημιουργήσει μονάχη έργο καλλιτεχνικό. Χρειάζεται κάποια λυγεράδα στη διατύπωση και κάποιο άψηλότερο φτερούγισμα τη στιγμή που το υπάδι της σκηνικής τέχνης ένώνει τον κόσμο της φαντασίας του καλλιτέχνη με τον κόσμο τον πραγματικό. Η έιρηνη που χρειάζεται για το ζωντάνεμα της δημιουργίας, δεν είναι του καθενός. Και σάν ή τέτοια πνοή λείπει, δεν μπορεί το έργο της τέχνης να ζήσει την άξία που του πρέπει.

Η «Φιορέλλα» είναι από τα έργα, που για την άγρονη δραματογραφία μας δείχνει το μέρος που κρύβεται ή πηγή της άληθινής παρατήρησης. Ο συγγραφέας της άς πασκίση να βρη και την ανάδρα της Τέχνης που του λείπει, με το δρόμο της ειλικρίνειας που φαίνεται για την ώρα πως θέλει ν' άκολουθήσει.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑΣ

Η ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΗΜΑ (*)

Στην ταβέρνα τώρα οι χωριάτες είχαν φύγει. Κι από ένα άλλο τραπέζι άντήχησε από πολλά στόματα ένα άλλο τραγούδι :

Σάν άπεθάνω θάψε μου δω μέσα στην ταβέρνα
Νά με πατεί ή ταβερναριά κ' ή κόρη που μ' έκέρνα.

Στο τέλος του τραγουδιού έλη ή ταβέρνα έγέλασε. Ο κόσμος είχε πληθύνει. Ο μικρός ξυπόλυτος δούλος δέν έπρόφτανε να πλένει τα ποτήρια, κάποιοι κρασισμένοι έφώναζαν περισσότερο. Και ή κουδέντα είταν γενικιά. Έμιλούσαν για τα καράδια, για τα παπόρια που έρχόνταν φορτωμένα κάρβουνα και που έφόρτωναν τα λάδια του νησιού. έμιλούσαν για τα παζάρια του λαδιού που εκείνην τη χρονιά είχαν βασταχτεί άκριθά πολύ, για τα χρήματα που έμπαιναν στον τόπο. έμιλούσαν για τους φόρους που έθαζε ή Κυβέρνηση, κάθε Κυβέρνηση, έτσιμάζοντας πόλεμο, για να στέρνει του τόπου τα πλούτη, τον έδρο του εργάτη, σε ξένα πουγγιά των πλούσιων της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Άγγλίας, της Ιταλίας, και κάπου κάπου άντίσκοφτε την όμιλία ένα άρμονικό τραγούδι, σάν τουτο :

Κορίτσι δέν άγάπησα ποτέ με τον παρά μου
Παρά με το τραγούδι μου και με τον ταμπουρά μου.

Μια Κυριακή τ' άπόγιομα ή σιόρα Έπιστήμη ή Τρινκούλαινα, έκαθότου, έπως έσυνήθιζε κάθε γιορτή, μ' άλλες νοικοκυρές στη μικρή πλατεία του προαστείου. Η κάθε μία είχε φέρι το σκαμνί της από το σπίτι της, κ' είταν όλες καθισμένες στην άράδα στην άκρη του δρόμου, μπρος στα σπίτια. Μπροστά τους, ή θάλασσα ήσυχη και μπλάδα, άπλωμένη ως τα βουνά της στεριάς που είταν εκείνην την ώρα καταχνιασμένα ακόμα από το θερμόλιοπύρι. Σ' ένα μέρος κατηφορητό στο γιαλό, δύο μαώνες, ή μία άφτιαστη ακόμα, ή άλλη κοντοτελειωμένη, έπρόσμεναν τους μαστόρους, που την έλλη μέρα το πρωί θά ξανάπιαναν το έργο τους. Πάνου σ' ένα τεντωμένο σκοινί έστέγωναν τα μαύρα δίχτυα. Ένας άγέρας ζεστός έμπαινε από τη θάλασσα και ή κάψα είταν ακόμα πολύ δυνατή. Τού προάστειου τα κορίτσια, έσεργιάνιζαν μπουλούκια, μπουλούκια, στη μεγάλη τη ρούγα, δλα χωρίς μά-

(*) Κοίταξε αριθ. 487 και 488.

δεμα στο κεφάλι, καλὰ χτενισμένα, μ' ἄσπρες ποδιές, μ' ἓνα δύο γαρούφαλλα ἢ ρόδα στὸν κόρφο, μιλώντας καὶ γελώντας δυνατὰ ἀναμεταξύ τους, ρίχνοντας κάπου κάπου ματιές πρὸς τὸ πλάι, ὅπου ὄρθοι, ἀκουμπημένοι στοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν οἱ νέοι, Κυριακάτικα ντυμένοι, τὰ κοιτάζαν ἓνα ἓνα. Οἱ νοικοκυρὲς τὰ καμάρωναν, καὶ ὀλοένα ἐκουδέντιαζαν ἀναμεταξύ τους. «Τύχη καλὴ ἠῦρηκε» ἔλεγε ἡ σιόρα Ἐπιστήμη, «ἡ θυγατέρα τοῦ παπᾶ μας· φτωχοῦλα ἢ καημένη. Μὰ αὐτὸς στέκεται καλά».

«Τί νὰ σ' ὀρίσω», τῆς ἀποκρίθηκε μία μεσόκοπη ἄσπροντυμένη παχειὰ γυναίκα, «καλὸς καὶ περὶφημος ὁ νέος, μὰ θαλασσινός, νὰ σὲ χαρῶ σιόρα Ἐπιστήμη. Τὸ ψωμί τῆς θάλασσας ἔχει φαρμάκια».

«Ὡς τόσο» ἔκαμε μία ξυλαγερνὴ γριά, ἄσκημη ποὺ ἐφοροῦσε μαῦρα, «ὁ παπᾶς τὴν ἐπάντρεψε μαγάρι κ' οἱ δικές μας ἔτσι· κι ὅποιον καλὸ μᾶς θέλει».

Αὐτὴν τὴ στιγμή ἐπέρασε γοργὰ ἀπὸ μπροστά τους ἓνα μεγάλο αὐτοκίνητο, λαλώντας, ἀφίνοντας ὀπίσω ἓναν κάκκομο καπνὸ. «Διάολος στὶ τρουμπέτες σας», εἶπε μία ἄλλη νοικοκυρὰ ὡς πενήντα χρονῶ ποῦχε καλοχτενισμένα τὰ μαῦρα τῆς μαλλιά καὶ ποὺ ἐκρατοῦσε τὰ παχειὰ τῆς χέρια σταυρωμένα ἀπάνου στὸν κόρφο τῆς, «τώρα ἐδῆγκανε κι αὐτὲς οἱ μηχανές γιὰ νὰ σκιαζοῦνε τὴν καημένη τὴ φτώχεια! Ὡ αὐτοὶ οἱ πλούσιοι! Σῶχουνε δλα». Καὶ μὲ τὸ χέρι τῆς ἐφοδέρισε τὸ αὐτοκίνητο ποὺ δὲν ἐφαινόταν.

«Ἔτσι ἔκαμε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον σου» εἶπε χαμογελώντας ἡ κυρὰ Ἐπιστήμη, «κ' ἐμεῖς οἱ φτωχοὶ θὰ ζήσουμε μὲ τὴν πλούσιοι».

«Καλὰ λέει», εἶπαν ἀμέσως δύο τρεῖς προεστῆς ἐπαινώντας τὴν.

«Ὁ βρώμας», ξανάειπε ἡ νοικοκυρὰ ποὺ ἐμισοῦσε τοὺς πλούσιους, «ὅ,τι κάνει ὁ Κάϊζες, θέλει νὰ τὸ κάνει καὶ λόγου του! Μᾶς ἔφερε τώρα κι ὁμοῖες τρουμπέτες, γιὰ νὰ τὸν παίρνει ὁ κόσμος γιὰ τὸν Κάϊζε. Κακό του καιρὸ! Τί νὰ σοῦ κάμω, σὺν ἡ Κυβέρνηση τοῦ ρίχτει στὸ βρωμόστομό του τὰ ναπολεόνια μὲ τὸ φτυάρι, τὸ ξέρω καὶ γὼ ποὺ ἐπλούτησε. Δέκα χρόνια ὀπίσω εἶτανε κι αὐτὸς μικρὸς ἄθρως». Καὶ ἐκούνησε βεβαιώνοντας τὸ κεφάλι.

«Μὴν παραμιλεῖς, σιόρα Χριστίνα», εἶπε σοβαρὰ ἡ Ἐπιστήμη, «εἶναι ψωμοδότης τοῦ φτωχοῦ ἕκατὸ γυναῖκες καὶ κοπέλλες κ' ἕκατὸ ἄντρες ζοῦνε ἀπὸ τὰ χέρια του.»

«Χά, χά», ἐγέλασε ἡ ἄλλη μὲ κακία, «θέλεις νὰ πείς τὸν πλουταίνουνα, αἱ; Μὰ προχτές, στ' Ἀλεύκι, ἐπλάκωσε μίξ προβατίνα καὶ θάδρισκε τὸ μπελιά του, μὰ φτηνὰ πάλι τὴ γλύτωσε».

«Ὡχ ἀφίστε αὐτὲς τὲς κουδέντες ποὺ δὲν εἶναι χριστιανικές», εἶπε κάποια.

«Πρᾶμα κοπέλλα πῶχεις, σιόρα Χριστίνα», εἶπε ἡ κυρὰ Ἐπιστήμη, δείχνοντας μὲ τὸ δάχτυλο ἓνα κορίτσι ποὺ ἐδιάδαινε μὲ τὲς φιλενάδες του — «Ἄδύνατο μέρος τὸ καημένο! Φτωχοῦλα. Καὶ ἡ Ρήνη σου, κυρὰ Ἐπιστήμη, ἀκόμα σπῆτι; γιατί δὲν ἐδῆγκε;»

«Ὅπου κι ἂν εἶναι θὰ τῆνε ἰδοῦμε. Ἐσυγυρίζονταν ἀπὸ τώρα».

Δύο ἀμάξια καταφορτωμένα μὲ σακκιά, κανίστρια, λάχανα, ἀθρώπους, μὲ κατακουρασμένα λιγνὰ καὶ κακοσυγυρισμένα ἄλογα, ἐδιάδαιναν ἐκείνην τὴ στιγμή σηκώνοντας ἓνα σύγνεφο σκόνῃ.

«Μᾶς ἐπνίξανε», εἶπε φτυώντας ἡ νοικοκυρὰ ποὺ ἐμισοῦσε τοὺς πλούσιους.

«Εἶναι τὰ ἀμάξια τὰ Ἀκριώτικα ποὺ πάνε στὰ χωριά. Τώρα κάθε χωριὸ ἔχει καὶ τὴν ἄμαξά του».

«Ποιὸς εἶτανε ὁ ἄρχοντας ποὺ εἶτανε μέσα;» ἐρώτησε κάποια.

«Ἐγὼ τότε ξέρω», εἶπε ἡ κυρὰ Χριστίνα μὲ πείσμα· «εἶναι αὐτὸς ἀπὸ τὸ Λευκοράκι· ἐκεῖ τᾶχει δλα δικὰ του, χτήματα, ἄντρες, γυναῖκες, κοπέλλες! Τώρα καὶ τὰ χωριὰ καταντήσανε χειρότερα ἀπὸ τὴ χώρα: πορνοστάσια. Τί νὰ κάνουνε οἱ δυστυχισμένοι οἱ χωριάτες; ἂ δὲν ὑποταχτοῦνε ψοφᾶνε τὴν πείνας».

«Πάλε τὰ ἴδια ἢ σιόρα Χριστίνα», εἶπε ἡ Ἐπιστήμη, «ἀφήστε τα αὐτὰ. Ἄφησε τὸν κόσμον νὰ πᾶει στὴ δουλειὰ του».

«Ἦρθε ἡ Ρήνη σου;»

«Δὲν τὴ βλέπω».

«Νὰ ζήσεις, σιόρα Ἐπιστήμη, κάτι καλὸ ἀκούσαμε, εἶναι ἀλήθεια;»

«Τί;»

«Μὰ κάτι γιὰ τὸν Ἄντρέα τὸν Ψῆ».

«Ἄ, ἐμεῖς εἴμαστε», εἶπε ἡ κυρὰ Ἐπιστήμη, κλειώνοντας τὰ μάτια, «μικροὶ ἀθρώποι, κι αὐτὸς ἀπὸ οἰκογένεια. Ποῦ ν' ἀπλώσουμε τόσο ψηλά. Καὶ πάλι, ἂν τὴν τὸ γράφει ἢ τὴν τύχη τῆς...»

«Δίκηο. Δίκηο» εἶπαν πολλῆς.

«Μὰ τί νέος!»

«Κρίμας», εἶπε ἡ νοικοκυρὰ ποὺ ἐμισοῦσε τοὺς πλούσιους, «ποὺ ἐφτωχύνανε τώρα κομμάτι κι αὐτοὶ οἱ Ψῆδες. Μὰ εἶναι ἀθρώποι ποὺ δὲ χάνονται. Ἐχουνε τόσες γνῶρες. Μοναχά, κοιτάξέ σου καλά, σιόρα Ἐπιστήμη μὴ... μὴ σᾶς γελᾶσει. Τᾶκαμε τὰ ἴδια ὁ μαγαρισμένος ὁ πατέρας του· καὶ ἐκακομοίριασε, ἀνάθεμά το, μία δύο ἐδῶ στὸ μπόργκο».

«Τᾶκαμε ἐκεῖ ποὺ τοῦ περνούσανε! μὰ ξέρεις, τί κοπέλλα εἶναι ἡ Ρήνη μου;»

«Τὸ μῆλο ποῦ θὰ πέσει ;» εἶπε κάποια.

«'Αποκάτου ἀπὸ τῆ μηλιά», ἀποτέλειωσε μία ἄλλη.

«Οὔτε γιὰ ὄλο τὸ βιὸς τῶν Κορφῶνε, μάτια μου, δὲν τὸ κάνει», εἶπε μία τρίτη.

«Γι' αὐτὸ καὶ γὼ ἀφίνω», εἶπε μὲ περὶ φάνεια ἡ 'Επιστήμη· «παιδὶ δικό μας εἶναι, ἀπὸ δῶ ἀπὸ τὸ μπόργο. Καμμία φορὰ κουβεντιάζουμε καὶ τὸ ἀφίνω. Τὰ λόγια ξέρεις μπόττα δὲν κάνουνε. Μοναχὰ στὸ δρόμο ἔμωζ. Δὲ θέλω νὰ τσῆ κόψω τὴν τύχη της, ἀν τσῆ γράφει νὰ τότε πάρει».

«Καλῶς τὰ κουβεντιάξετε νοικοκυρές», εἶπε μία μισόκοπη συμπαθητικὴ γυναίκα ποὺ ἦρθε μὲ τὴν καρτέκλα της ν' ἐντρυμώθηκε ἀνάμεσα στις ἄλλες. «Αἱ γιὰ τὴ Ρήνη μιλεῖτε; τὸ ξέρει λιπὸν ἡ σιόρα 'Επιστήμη ;»

«Νὰ ξέρω τί, Κωσταντίνα ;» εἶπε μὲ σοβαρὸ ὕφος.

«Τῶχει κρουφὸ καμάρι» εἶπε ἡ νοικοκυρὰ ποὺ ἐμισοῦσε τοὺς πλούσιους· «εἶναι, πές, ὄλα τελειωμένα· γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὴ γνοιάζει».

«Χαρὰ σ' ἐσᾶς» εἶπε ἡ νερόφερτη. «'Απὸ τὴ γειτονιά μας ἔρχομαι. 'Εκουβεντιάζανε τὰ παιδιὰ πολλήωρα στὸ δρόμο καὶ δὲν ἐσκιαζόντανε ποὺ τὰ βλέπαμε. Μὰ τί νὰ σοῦ πῶ, εἶναι κομμάτι σὰν ἀπρεπο... τὸν ἔμπασε τώρα μέσα».

Ἡ κυρὰ 'Επιστήμη ἀνατινάχτηκε μὲ μιὰς κ' εὐρέθηκε ὀρθή. «Τί λές, Κωσταντίνα, εἶπε πασκίζοντας νὰ φαίνεται ἡσυχη· «μπᾶ, μπᾶ, ἡ Ρήνη μου αὐτὸ τὸ πρᾶμα! Θὰ τὸν ἔκραξε μέσα ὁ γέροντάς μου· τὸν ἄφηκα στὸ κρεβάτι, μούχε πει πὼς δὲ θάφευγε παρὰ τὸ βράδυ».

Μὰ τὰ λόγια της δὲν τὰ πίστευε οὔτε ἡ ἴδια· ὁ νοῦς της ἐδούλευε ἀλλοιῶς: «Χάλευε ποὺ εἶναι αὐτὸς ὁ μεθύστακας. Κυριακὴ καὶ νὰ μείνει σπῆτι. Μὰ κι αὐτὴ ἡ Ρήνη νὰ τότε μπάσει μέσα δὲν ἔξερε ποὺ ὁ κόσμος ἔχει μάτια γιὰ νὰ βλέπει». Καὶ δυνατὰ ξακολούθησε :

«Πᾶω νὰ ἰδῶ τί γένετα· θὰ σᾶς τήνε φέρω ἐδῶ τὴ Ρήνη νὰ σᾶς πει ἡ ἴδια τί ἐστάθηκε. Μυστικὰ ἡ κοπέλλα μου δὲν ἔχει, οὔτε ψεγάδι κανένα».

Οἱ γυναῖκες ἔχαμογέλασαν. Ἐνα ἄλλο αὐτοκίνητο ἐδιάδηκε μ' ὄλη του τὴ γληγοράδα καὶ ἡ κυρὰ Χριστίνα ξανάρχισε τὴν καταλαλιά της. Βιαστικὰ ἡ 'Επιστήμη ἐπήγαινε τώρα σπῆτι της.

Κι ἔταν ἔφτασε εἶδε πὼς ἔλα εἶταν ἀλήθεια. Ἡ γειτόνισσα εἶχε πει τὴν ἀλήθεια. Ναι ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ δὲν εἶταν κλεισμένη, μὲς στὴν μπασιά, ποὺ ἐχρησίμευε γιὰ τραπεζαρία καὶ γιὰ σαλόνι, δπου κι ἔλας εἶταν ὁ περίφημος κομὸς, ὁ 'Αντρέας καὶ ἡ θυγατέρα της, ὀρθοὶ καὶ οἱ δύο καὶ γιορτιάτικα ντυμένοι ἐκουβένταζαν χαμογελώντας ὁ ἕνας τᾶλλου.

(Ἀκολουθεῖ)

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΘΛΙΜΜΕΝΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

I

Πρωτάκουστη μὲ χάριες κορώννα
νὰ βάλω στὸ κεφάλι,
καὶ μ' εἶπες : φόρεσ' την, κυρά μου,
στὸν κόσμο δὲν εἶναι ἄλλη.

Μ' ἀτίμητα τὴ στόλισα πετράδια
ποῦ λάμπουν σὰν τ' ἀστέρια,
στὸν οὐρανὸ ψηλὰ τὰ βροῖχα,
στὴ γῆ δὲν ἔχουν ταίρια

Δὲν ἔχουν ταίρια τὰ μαργαριτάρια,
τὰ ψάρευαν νεραΐδες,
τέτοιο πολῦτιμο στολίδι,
κυρά μου, δὲν ξανάειδες.

'Αητοὶ, κοράκια, νύχτες κ' ἡλιομάνες
τὰ ξόμπλια της κεντήσαν.
Μὲ κάθε πέτρα πρὶν κεντήσουν
τὸ στήθος μου τρυπήσαν.

Πρωτάκουστη μὲ χάριες κορώννα
κάποιου πανώριου Θρόνου,
τὴ φόρεσα· καὶ νᾶμαι, ὠϊμένα !
Βασίλισσα τοῦ πόνου !

II

Μὲ τὴ λύρα στὸ χέρι, ποὺ σοῦδωκε
'Ο πανώριος θεὸς τῶν ἀσμάτων,
Πλανεμένος διαβάτης ξεπρόβαλες
Στὸ μικρὸ μου νὰ μπῆς περιβόλι.

Στοῦ πλατάνου τὸν ἴσκιο κοιμήθηνες·
Καὶ σὰν ξύπνησες πῆγες στὴ βρύση
Κρουσταλλέν' οἱ κρουνοὶ της ποὺ τρέχουνε
Στῆς ἀδρόφυλλης δάφνης τὴ ρίζα.

Διψασμένος νερὸ μὲ τίς χούφτες σου
Πῆρες κ' ἤπιες. Τὰ κόκκινα ρόδα
Στὴ χρυσόχορδη λύρα σου σκάλωσες
Ποὺ τριγύρω σου ἀγέρωχ' ἀνθοῦσαν.

Μὲ τοὺς κλώνους τῆς δάφνης στεφάνωσες
Τὰ μαλλιά σου, καὶ πάλι ἀπὸ ἐμπρὸς μου,
Γλυκὲ φίλε, περήφανος διάβηκες
Τὸ τραγούδι νὰ πῆς σ' ἄλλες χώρες.

III

'Ἦθελα νᾶμουν τζιτζικας
νὰ ζῶ μὲ τραγουδάκια,